

SCHAKTNINGSÖVERVAKNING I BERGSJÖ, NORDANSTIG

Rapporter från Arkeologikonsult 2025:3767

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Lämning L1951:1767, L1951:2390
Fastighet Bjästa 10:8 och Skrämssta 5:4
Bergsjö socken
Nordanstig kommun
Gävleborgs län

Författare Malin Karlén

Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Gävleborgs län
Länsstyrelsens diarienummer:	431-4269-2024
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2024-08-12
Uppdragsnr i KMR:	202401072
Företagare:	GlobalConnect AB
Fastighet:	Bjåsta 10:8 och Skrämssta 5:4
Berörda lämningar, KMR:	L1951:1767 och L1951:2390
Typ av undersökning:	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Utförandetid, fältarbete:	19 november 2024
Inmättningsmetod:	RTK-GPS
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdssystem:	RH 2000
Projektledare:	Malin Karlén
Rapportansvarig:	Malin Karlén
Fältpersonal:	Malin Karlén
Planer och layout:	Ida Söderström
Fynd:	Inga fynd påträffades

ARKEOLOGIKONSULT
Karins väg 5, 194 61 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41
www.arkeologikonsult.se

Fastighetskartan (Topografi 10 och Fastighetsindelning): ©Lantmäteriet
Omslagsbild: Översiktsskild ned mot Älgeredssjön vid fastigheten Skrämssta 5:4. Foto från söder.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

SCHAKTNINGSÖVERVAKNING I BERGSJÖ, NORDANSTIG

Rapporter från Arkeologikonsult 2025:3767

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Lämning L1951:1767, L1951:2390

Fastighet Bjåsta 10:8 och Skrämssta 5:4

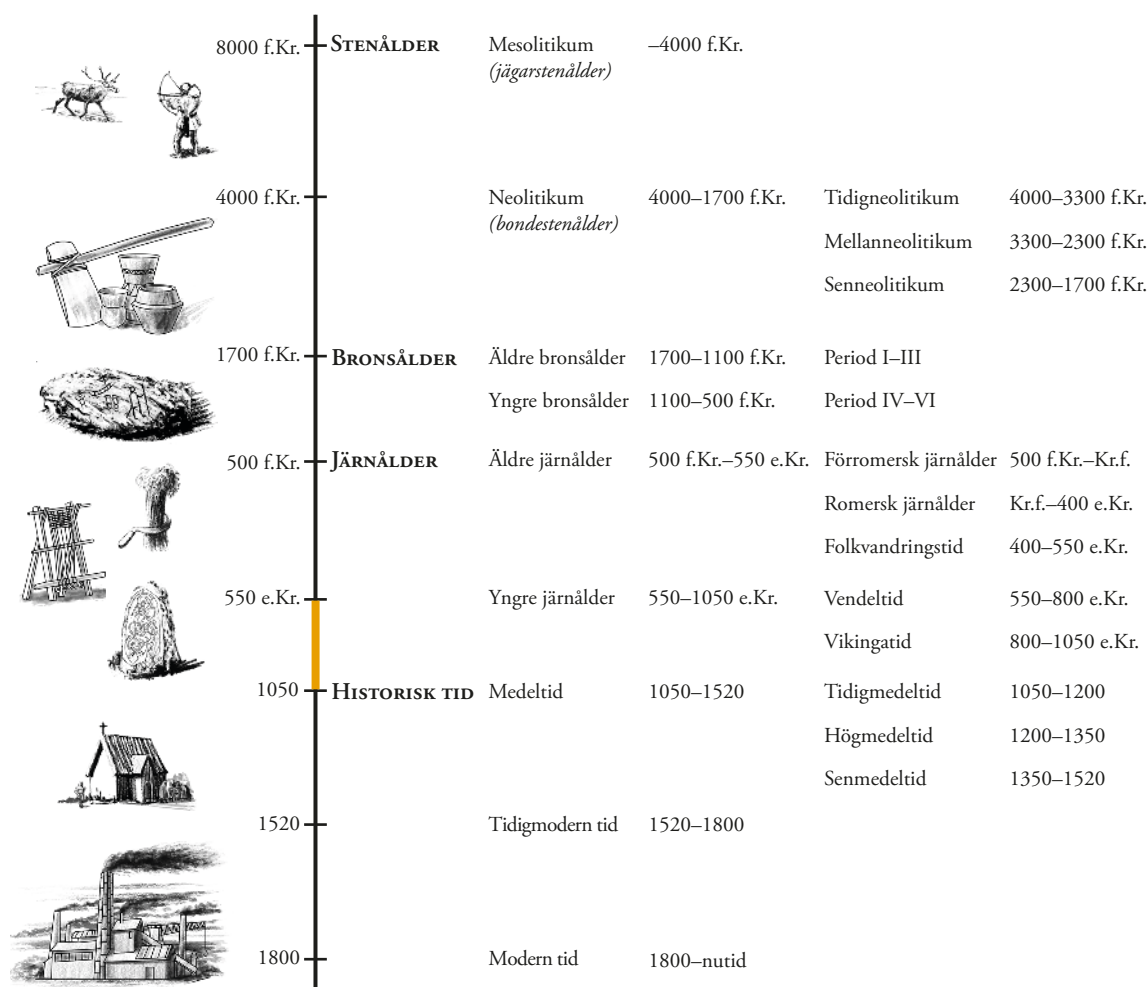
Bergsjö socken

Nordanstig kommun

Gävleborgs län

Författare Malin Karlén

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från Länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	7
TOPOGRAFI	8
GENOMFÖRANDE	10
RESULTAT	11
Kart- och arkivstudie.....	11
Utredningsgrävning	11
SLUTSATS	14
REFERENSER	15
Litteratur	15
Kartor	15
Digitala källor	15
BILAGOR.....	16
Bilaga 1. Schakt	16
Bilaga 2. Kontexter	16
Bilaga 3. ¹⁴ C-analys – International Chemical Analysis (ICA)	17

Figur 1. De två platserna för den arkeologiska undersökningen i Bergsjö, Nordanstig kommun. Mot bakgrund av Topografi 50, skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

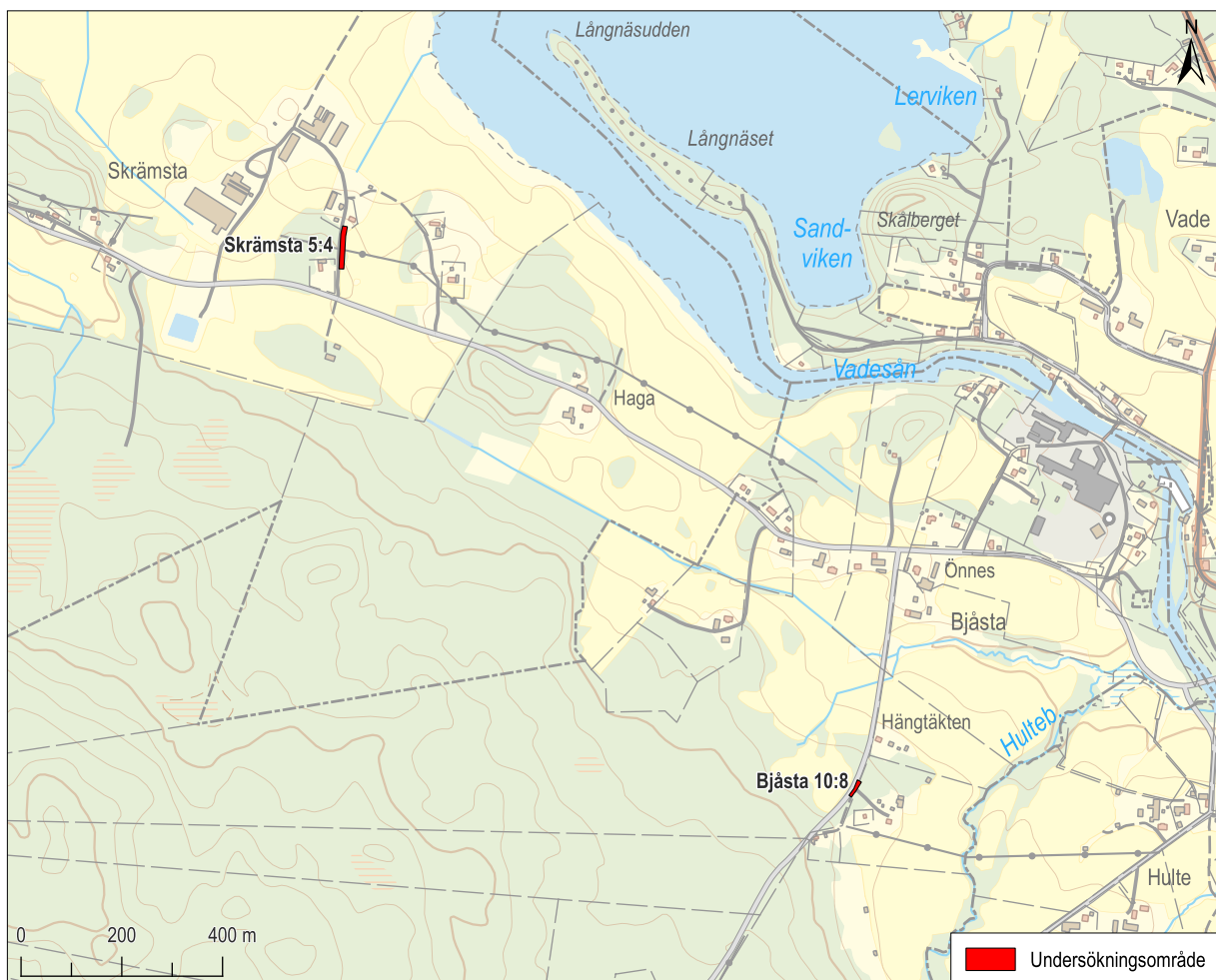
Arkeologikonsult har under hösten 2024 utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i samband med bredbandsdragning inom fastigheterna Skrämsta 5:4 och Bjåsta 10:8 i Nordanstig kommun (figur 1 och 2). Undersökningsområdena låg i anslutning till två fornlämningar, L1951:1767 och L1951:2390.

Vid schaktningsövervakningen framkom två härdar i anslutning till L1951:2390. En av hädarna ¹⁴C-daterades till 1950–2020 e.Kr., men har trots detta bedömts som äldre då karaktär och närhet till äldre lämningar tyder på att den är från yngre järnålder. Grävda ytor har registrerats i Kulturmiljöregistret.

INLEDNING

Arkeologikonsult har efter beslut av Länsstyrelsen i Gävleborgs län (dnr 4269–2024) utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i november 2024. Anledningen till under-

sökningen var att GlobalConnect AB planerar att dra nya bredbandsledningar inom området (figur 2). Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera fornlämningarna.

Figur 2. De två undersökningsområdena inom fastigheterna Skrämsta 5:4 och Bjåsta 10:8. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:15 000

TOPOGRAFI

Figur 3. Översikt över undersökningsområdet vid fastigheten Skrämssta 5:4. I bakgrunden syns Älgeredssjön. Foto från sydväst.

Undersökningsområdena var belägna i en dalgång i anslutning till Älgeredssjön och Kyrkbyån i Bergsjö socken. Området ner mot Älgeredssjön och den dalgång som nämns ovan består främst av kuperad åkermark. En del skog och skogbeväxta höjder ligger söder om undersökningsområdena. Inga tidigare undersökningar har utförts i det direkta närområdet. Däremot undersökte Läns museet Gävleborg år 2013 delar av ett grav- och boplatsoområde (L1951:1719), lokaliserat cirka 2,8 kilometer öster om fastigheten Bjåsta 10:8 (Altner 2013).

Schaktningsövervakningen utfördes i anslutning till två fastigheter, Bjåsta 10:8 och Skrämssta 5:4 (figur 3), med registrerade fornlämningar. Båda fastigheterna ligger i anslutning till grupper med gravhögar (figur 4). Vid Skrämssta gård finns även en terrass efter en husgrund (L1951:470) registrerad. Bergsjö socken är generellt rik på lämningar från järnåldern. Fornlämningsmiljön i området domineras av ett antal ensamliggande gravhögar, men även någon enstaka stensättning (L1951:1559) och ett lösfynd av en pilspets (L1951:1996) förekommer. Cirka 800 meter väster om fastigheten Skrämssta 5:4 ligger även en fornborg (L1951:1840).

Figur 4. De två undersökningsområdena med närliggande lämningar enligt Kulturmiljöregistret (KMR). Mot bakgrund av Topografi 50, skala 1:15 000.

GENOMFÖRANDE

Schaktningsövervakningen utfördes 19 november 2024 och markingreppen föranleddes av att Global-Connect AB planerar att dra nya bredbandsledningar inom området. Schakten grävdes med smalskopa med en skopbredd på cirka 0,3 meter (figur 5).

Påträffade anläggningar och konstruktioner mättes in med RTK-GPS och dokumenterades i plan. De anläggningar som påträffades undersöktes i möjlig-

aste mån i sin helhet samt provtogs, dokumenterades och fotograferades i samband med undersökning. På grund av dåliga väderförhållanden skedde ingen drönarfotografering av området. Alla översiktsbilder togs med handhållen kamera.

En översiktlig kart- och arkivstudie genomfördes också. Uppgifter kring kända lämningar och fynd kontrollerades i Kulturmiljöregistret (KMR).

Figur 5. Översiktsbild över schakt 2 inom fastighet Skrämssta 5:4. Foto från söder.

RESULTAT

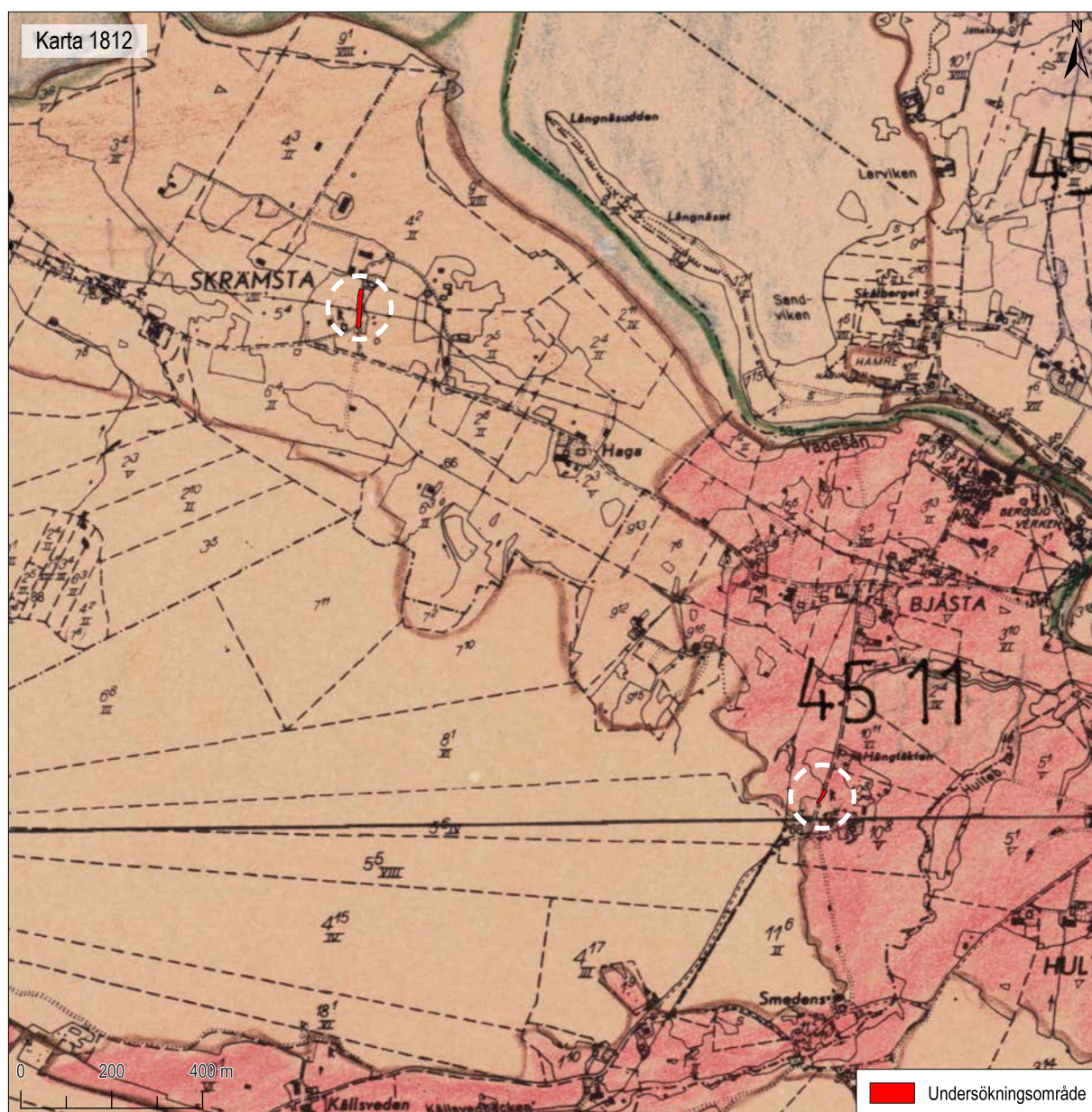
Kart- och arkivstudie

Skrämsta by har belägg från 1542 och Bjästa by från 1552 (ISOF), men båda har sannolikt äldre anor. Båda byarna är väl representerade i kartmaterialet från 1700-talets slut och framåt. I anslutning till fastighet Skrämssta 5:4 finns ett antal byggnader utritade i kartmaterialet från tidigt 1800-tal. Ingen av dessa byggnader påträffades dock vid undersökningen.

Utredningsgrävning

Vid schaktningsövervakningen grävdes totalt två schakt, ett inom vardera fastighet. För ingående beskrivning av schakt och kontexter hänvisas till bilaga 1 och 2.

I schakt 1 som undersöktes vid fastigheten Bjästa 10:8 påträffades två härdar. Härd 501 undersöktes

Figur 6. Storskiftets delning från 1812 som visar de historiska byarna i Bergsjö (21-ber-45). Undersökningsområdena vid byarna Skrämssta (övre cirkel) och Bjästa (undre cirkel) är markerade. Skala 1:15000.

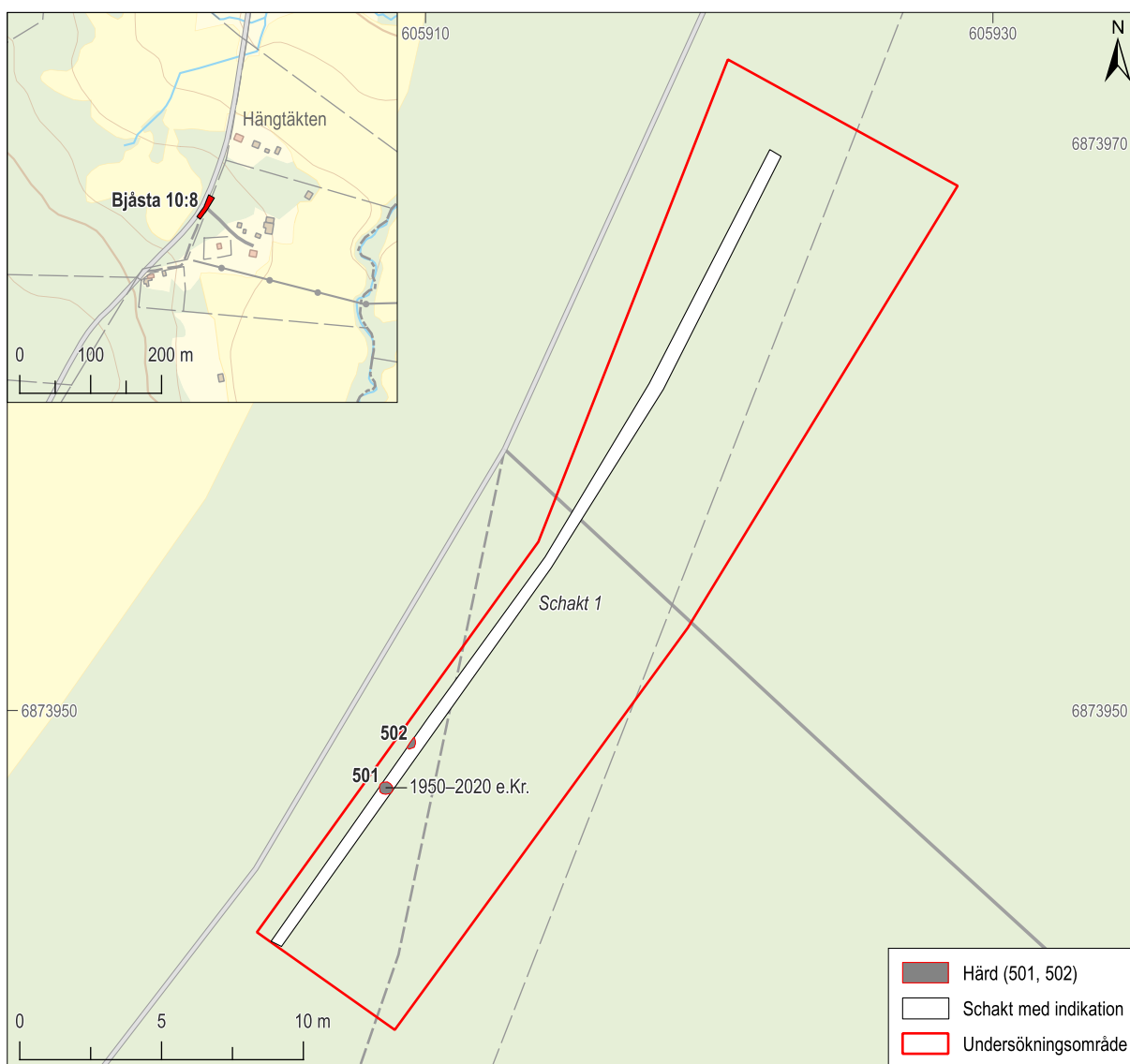
till 100 % och hård 502 till 50 %. Anledningen till att hård 502 inte undersöktes fullt ut var att den fortsatte utanför schaktkanten och in under den väg som gick förbi undersökningsområdet (figur 7). Hårdarna låg inom 1,7 meter från varandra och registrerades därför tillsammans som *Boplatslämning övrig – fornlämning, L2024:8459*.

Kol samlades in från hård 501 för datering och vedartsanalys (figur 8). ^{14}C -dateringen gav ett oväntat resultat då hårdens daterades till perioden 1950–2020 e.Kr. (bilaga 3)

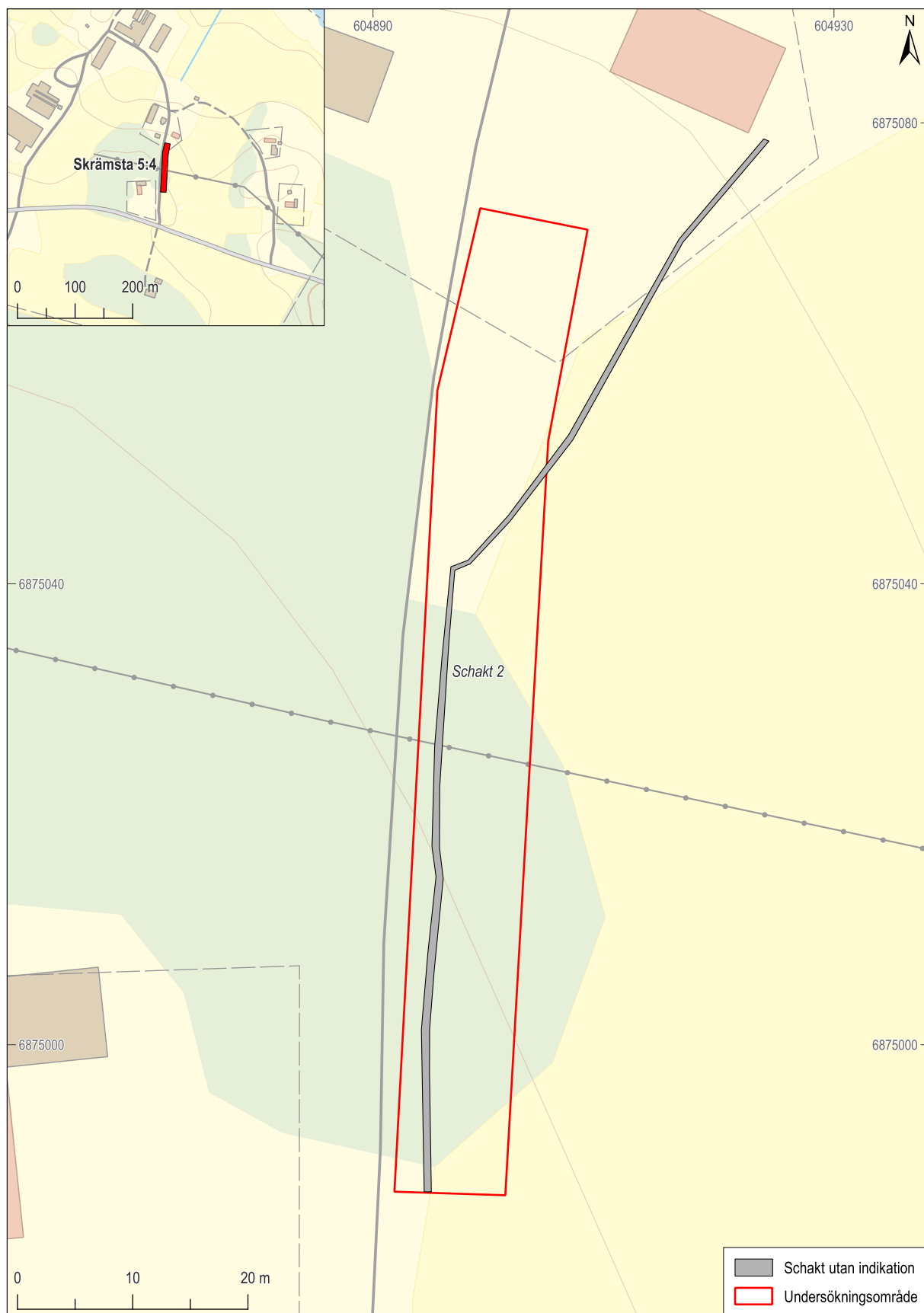
I schakt 2 som undersöktes vid fastigheten Skrämssta 5:4 påträffades inga lämningar (figur 9).

Figur 8. Hård 501 i närbild. Foto rakt ovanifrån.

Figur 7. I schakt 1 inom fastighet Bjåsta 10:8 påträffades två hårdar (501, 502). Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:250. Översikt i skala 1:10 000.

Figur 9. I schakt 2 inom fastighet Skrämssta 5:4 framkom inget av antikvariskt intresse. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:500. Översikt i skala 1:10 000.

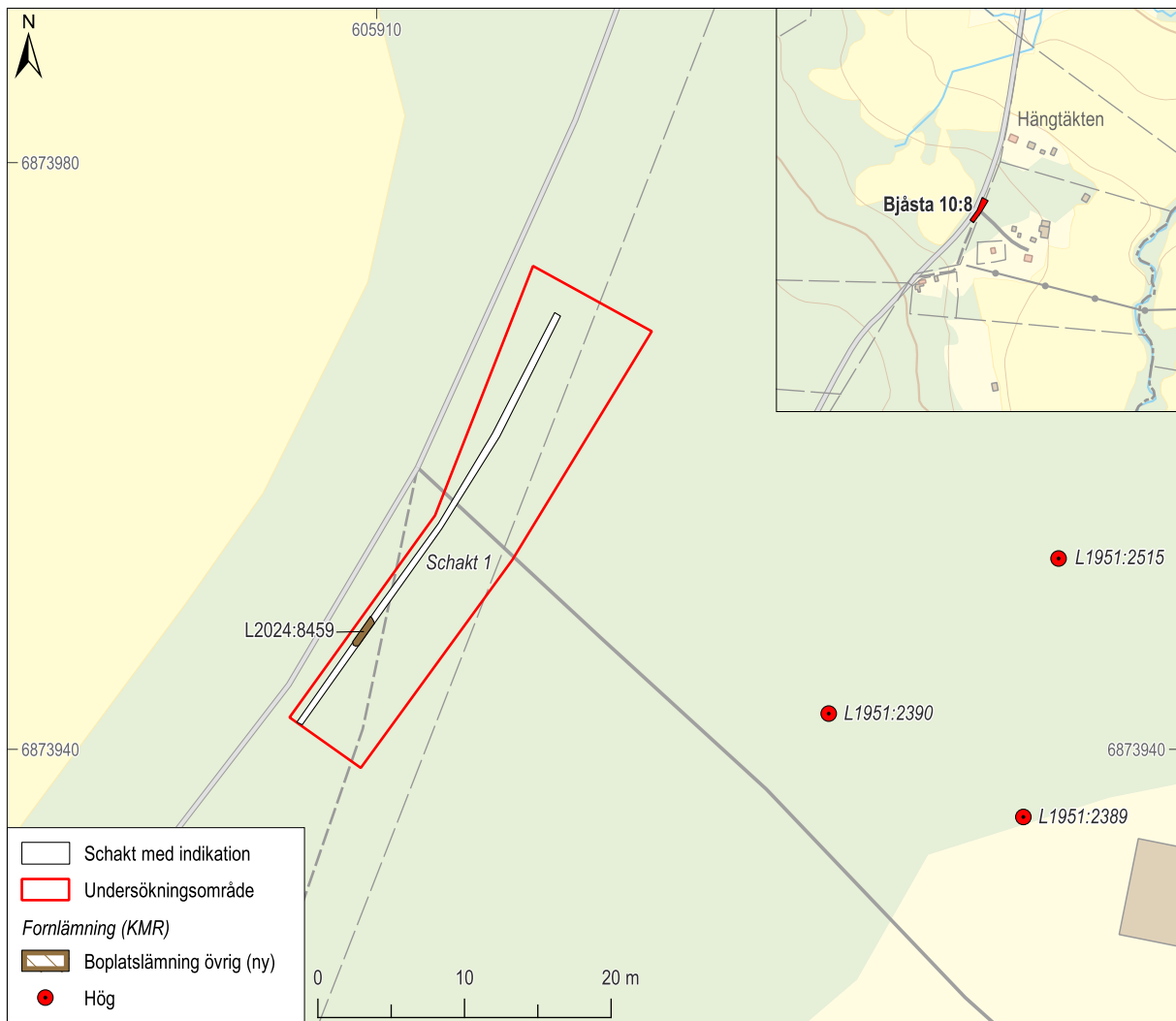
SLUTSATS

Utredningen resulterade i två nyupptäckta härdar i anslutning till de tre gravhögar som finns inom fastigheten Bjästa 10:8. Hård 501 ¹⁴C-daterades till 1950–2020. Trots detta tyder hårdens karaktär och

placering på att den är samtida med de tre gravhögarna och den har därför, tillsammans med hård 502, registrerats som *Boplatslämning övrig – fornlämning*, L2024:8459 i Kulturmiljöregistret (figur 10 och 11).

Lämnings-nr (KMR)	Lämningstyp	Undersöknings-status	Beskrivning av lämning
L2024:8459	Boplatslämning övrig	Delundersökt	Två härdar inom 1,5 m från varandra. Hård 1, ca 0,45 m br, 0,10 m dj. Inslag av sot, kol och enstaka skärviga stenar. Gråsvart fyllning. Diffus och störd av rot i sydöstra schaktväggen. Undergrund av sandig silt. Grävd till 100 %. Hården har ¹⁴C-daterats till 1950–2020 e.Kr. Hård 2, ca 0,45 m br, 0,05–0,10 m dj. En del av hårdens ligger utanför schaktets utsträckning. På grund av närheten till vägen har schaktet inte utvidgats åt det hållet. Ca 50 % av hårdens ligger dock inom schaktets begränsning och har undersökts. Undergrund av sandig silt.

Figur 10. Den nyregisterade lämningen så som den registrerats i Kulturmiljöregistret (KMR).

Figur 11. Den nyregisterade boplatslämninglämningen L2024:8459 och de tre gravhögarna enligt Kulturmiljöregistret (KMR). Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:500. Översikt i skala 1:10 000.

REFERENSER

Litteratur

ALTNER, A. 2013. *Ledningsdragning för jordkabel i Bergsjö: arkeologisk förundersökning: Bergsjö-Berge 2:13, RAA 217:1–2, Bergsjö socken, Nordanstigs kommun, Hälsingland, 2013*. Läns museet Gävleborg, Gävle.

Kartor

Lantmäterimyndighetens arkiv (REG)
Bergsjö, Delning 1812
Bergsjö sn, Gävleborgs län
Aktbeteckning: 21-ber-45
Lantmätare: A Aspholm

Digitala källor

ISOE, ORTNAMNSREGISTRET
Institutet för språk och folkminnen
<https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names>

KULTURMILJÖREGISTRET (KMR)
Riksantikvarieämbetets söktjänst (Fornsök) med
alla kända registrerade fornlämningar och övriga
kulturhistoriska lämningar i Sverige
<https://app.raa.se/open/fornsok/>

STATENS HISTORISKA MUSEER (SHM)
Digitala katalogen
<https://mis.historiska.se/mis/sok/sok.asp/>

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING (SGU)
Kartvisaren, strandförskjutningsmodell
<https://apps.sgu.se/kartvisare/>

BILAGA 1. SCHAKT

Schakt-nr	Typ	Storlek (m)	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning	Kontext	Lämnings-nr (KMR)
1	Schakt med indikation	23,7 x 0,3	9,9	0,5	I södra delen av schaktet påträffades två härdar. Resterande del bestod av omrörda massor, sannolikt från anläggningen av vägen som låg direkt väster om schaktet. Schaktet var beläget strax väster om tre gravhögar (L1951:2390, L1951:2389 och L1951:2515) vid fastigheten Bjästa 10:8.	501, 502	L2024:8459
2	Schakt utan indikation	100,1 x 0,3	30	0,5	I schaktet påträffades inga äldre lämningar. I mellersta delen framkom ett parti med större sten, dock ingick dessa inte i någon struktur. Eventuellt härrör de från någon av de nu borttagna byggnader som finns utritade på en karta från 1800-talets slut. Schaktet var beläget strax öster om ett område med flera forn-lämningar (L1951:1767 m.fl.) vid fastigheten Skrämssta 5:4.	-	-

BILAGA 2. KONTEXTER

Kontext-nr	Typ	Storlek (m)	Diameter (m)	Höjd/djup (m)	Beskrivning	Schakt	Lämnings-nr (KMR)
501	Härd	0,45x0,45	0,45	0,1	Inslag av sot, kol och enstaka skärviga stenar. Gråsvart fyllning. Diffus och störd av rot i sydöstra schaktväggen. Undergrund av sandig silt.	1	L2024:8459
502	Härd	0,45x?	0,45	0,05–0,10	En del av härden ligger utanför schaktets utsträckning. På grund av närheten till vägen har schaktet inte utvidgats åt det hållet. Ca 50 % av härden låg dock inom schaktets begränsning och har undersökts. Undergrund av sandig silt.	1	L2024:8459

BILAGA 3. ¹⁴C-ANALYS

International Chemical Analysis Inc. (ICA)

Resultat (februari 2025)

Kontexter:

- 501 – Hård

ICA ID	Submitter ID	Material Type	Pretreatment	Conventional Age	Calibrated Age
14C-9526	501	Hazel	AAA	1.0212 +/- 0.0034 F14C	Cal 1950 - 1960 AD (12.4%) Cal 2010 - 2020 AD (83.1%)

- AMS = Accelerator Mass Spectrometry.
- AAA = Acid/Alkali/Acid.
- pMC = Percent Modern Carbon.
- IAEA = International Atomic Energy Agency.
- Calibrated ages are attained using BOMB 21 NH1.
- Unless otherwise stated, the error reported is two sigma standard deviation (95.4%).
- Conventional ages are given in BP (BP=Before Present, 1950 AD) or F14C when samples are post-1950, and have been corrected for natural isotope fractionation.

Rapporter från Arkeologikonsult 2025:3767